

Repensar la praxi arquitectònica 18

Arquitectures col·lectives: xarxa i activisme

JOSEP MARIA MONTANER
ZAIDA MUXÍ

En la recerca d'alternatives cada vegada tenen més protagonisme els col·lectius d'arquitectes, en els quals, a més, augmenta la interdisciplinarietat. Aquests grups creatius i activistes busquen possibilitats per dur a terme les seves propostes i les del seu entorn social, avançant en la recerca del que seria la ciutat d'una nova subjectivitat, en les coordenades d'un urbanisme alternatiu. L'objectiu que caracteritza aquests col·lectius és projectar i fer coses útils i significatives, amb pocs mitjans i economia de recursos, autoorganitzadament i en estreta relació amb el seu context; en definitiva, promoure processos participatius per a la construcció de l'hàbitat.

Possiblement el que més defineix aquests grups d'arquitectes és el rebuig dels mites i convencions professionals: la pretesa autonò-

mia de l'arquitectura i el predomini de la forma per damunt de tot; l'acceptació del sadisme dels mestres i del sacrifici constant seguint els codis per entrar a la tribu, uns dels quals és *vendre llebre per gat*, és a dir, treballar més i millor pel poc que paguen els clients, la qual cosa, contràriament al que es creu, ha provocat el desprestigi i la desvaloració de la professió.

El pioner en aquest activisme a Espanya va ser l'arquitecte sevillà

L'autoria es dilueix en el procés i el col·lectiu, i l'obra, que abans només es reconeixia en allò construït, ara s'amplia als processos

Santiago Cirugeda, que des del 1996 realitza una pràctica crítica de l'arquitectura i que el 2004 va fundar el grup Recetas Urbanas, que ha tingut un paper molt destacat com a dispositiu per inspirar aquests col·lectius, tant al nostre país com a Llatinoamèrica.

01

Pionera també va ser la proposta llançada per Ecosistema Urbano el 2000 per treballar en xarxa i amb bases col·laboratives, que defensava i divulgava els principis d'un urbanisme sostenible: amb el seu blog i les promocions de micromecenatge, els projectes, les obres elaborades i la capacitat d'acció. Està liderat per Belinda Tanto i José Luis Vallejo.

També en el context andalús, destaca la xarxa de cooperació

(1999), equip de caràcter multidisciplinari, amb activistes radicals de resistència cultural, que va deixant constància de les seves accions en manuals i blogs, emfatitzant els processos de comunicació; *Basurama* (creat el 2001); *Observatorio Metropolitano* (2006); *Paisaje Transversal* (2007) i *Esto es una plaza* (2009), xarxa d'hortos urbans a Lavapiés. Alguns dels llocs de més activitat d'aquests col·lectius han estat la plaça de La Latina, rebatejada com el Campo de La Cebada, i l'antic conjunt de La Tabacalera.

A Catalunya destaquen iniciatives de promoció de l'art social, com el projecte col·lectiu d'art Idensitat, iniciat el 1999 a Calaf, amb la coordinació de Ramon Parramon, i que s'ha anat expandint cap a molts llocs i activitats; o com la plataforma de projectes col·laboratius Sitesize, fundada el 2002 pels artistes Elvira Pujol i Joan Vila-Puig. I, a més, hi ha

formada per Esteban de Manuel que, amb seus a Granada i Sevilla, treballa en processos de rehabilitació participativa de l'hàbitat, a Espanya, el Marroc i diversos països llatinoamericans.

A Madrid proliferen els col·lectius, com Todo por la Praxis

02

molts col·lectius alternatius, el més representatiu dels quals és LaCol, format el 2009 per una vintena de joves llavors estudiants i avui arquitectes-activistes, del qual ja hem parlat en aquesta sèrie.

Altres col·lectius molt actius a Barcelona són Straddle 3, liderat per David Juárez, que suma arquitectura i nous mitjans i la metodologia del qual és pròxima a la de Recetas Urbanas; com el Col·lectiu Punt6, creat el 2005 per dur a terme accions, tallers i publicacions per la igualtat de gènere en urbanisme; com Raons Públiques, associació especialitzada en educació i participació; com Makea Tu Vida (2007), experts en microintervencions en edificis i espais públics; com la multiartística La Fundició; o com Encajes Urbanos, format per sis dones, entre elles Elena Climent i Tania Magro, una xarxa activa tant a Barcelona com a València. Sense oblidar oenagés de llarga trajectòria, com Arquitectes Sense Fronteres; el nou Sindicat d'Arquitectes; o el grup activista veïnal Recreant Cruïlles, en el qual participa l'enginyer i professor Francesc Magrinyà, que defensa la recuperació de solars buits a l'Eixample i la conversió en zona de vianants dels carrers, i que ha aconseguit, mitjançant el Pla Buits, ocupar i transformar un solar, l'Espai Germanetes, on conflueixen diversos col·lectius i associacions de veïns.

Hi ha, a més, molts grups a València, com el multidisciplinari Desayuno con Viandantes (2008), o com Mixuro, estudi d'arquitectura que combina la feina professi-

onal amb les accions reivindicatives. El grup valencià més actiu ha estat la Plataforma Salvem el Cabanyal, incansable en les seves accions polítiques i artístiques i en les seves al·legacions i publicacions.

A Euskadi destaca Hiria Kolektivoa. A Galícia hi ha Ergosfera, que estudia el *rururbà gallec*. I a Saragossa, Esto no es un solar, grup multidisciplinari que es dedica a la recuperació de solars buits per convertir-los en horts i centres socials del veïnat.

Punts en comú

Tots aquests grups tenen diversos punts en comú: col·laboren en xarxa; aprofiten les eines del sistema global de comunicacions; utilitzen un vocabulari nou; es basen en l'experiència com a informació de partida que mapegen i registren; defensen i practiquen la participació amb l'objectiu de la construcció social de l'hàbitat, prenent com a referència dels projectes les persones; tenen l'ecologia i el medi ambient com a referents; i la majoria desenvolupen una feina col·lectiva en la qual es dilueix la idea d'autoria. També és cert que la qualitat i profunditat d'aquests grups és dispar i alguns poden resultar efímers: n'hi ha de més radicals i compromesos, constants i autèntics, i n'hi ha de més circumstancials i només preocupats per trobar un ninxol professional de finançament i promoció.

La celebració des del 1999 del Festival Internacional d'Arquitectura EME 3 de Barcelona va contribuir a visibilitzar aquests col·lectius. I la major part d'aquests grups espanyols estan relacionats dins de la xarxa d'Arquitectures Col·lectives. Precisament aquest any, del 6 al 13 de juliol, se celebrarà a Barcelona i la seva àrea metropolitana la 7a trobada d'Arquitectures Col·lectives, d'aquesta xarxa que treballa per una arquitectura i un urbanisme de caràcter participatiu i igualitari.

El canvi en les coordenades de la feina dels professionals que aporten aquests grups és molt significatiu. Es transformen els dos elements bàsics tradicionals: l'autoria es dilueix en el procés i en el col·lectiu, i rebutja el predomini individualista de l'ego de l'autor; i l'obra, que abans només es reconeixia en els objectes i espais construïts, ara s'amplia a processos, que poden concretar-se en programacions, assessories, mediacions, accions reivindicatives, organització d'itineraris, rehabilitacions, curadories, edicions, filmacions, expressió en nous mitjans com webs i blogs, i moltes altres activitats. Les accions d'aquests col·lectius reivindiquen la necessitat de l'arquitectura i l'urbanisme participatius i demostren que es poden desenvolupar en l'exploració de camins molt diversos. |

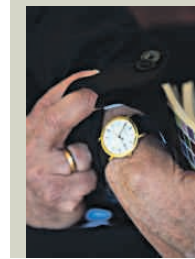

Misteriós literat

UN PROJECTE DE LISBETH SALES

Cada setmana aquest espai ofereix la fotografia d'un detall vinculat a un autor literari i un extracte de la seva obra. Al lector li toca endevinar de qui es tracta. Per ajudar-los, oferim un extracte d'una de les seves obres. La solució, la propera setmana. Atenció, la fotografia cal mirar-la en horitzontal.

"La set s'estenia per tot el meu ésser, es condensava a la meua pell com si també a mi se m'hagués enganxat una ombra missatgera del crepuscle. De què estava assedegat? De tot. La meua era una set eròtica i sexual, filosòfica i poètica, política i metafísica".

Solució a la setmana anterior: Mario Vargas Llosa (Arequipa, 1936), Premi Nobel de Literatura, autor de 'La ciudad y los perros'. La fotografia mostra el rellotge de polsera de l'escriptor i la cita correspon a 'Cartas a un joven novelista' (de les 'Obras Completas VI', editorial Galaxia Gutenberg, pàgina 1303)